

Konference o intertextualitě

Letošní téma literárněvědné konference 37. Bezručovy Opavy, konané ve dnech 13.-14.9., patřilo bezesporu k méně obvyklejším. Po čase, kdy zde probíhalo postupné mapování na sebe navazujících etap vývoje české poválečné literatury (1945 - období časopisu Květen), byl trend posledních let přerušen tématem literatura v literatuře. Jde o problematiku, která je dnes v souvislosti s postmoderní situací kultury často a různorodě reflektována. I když světová literární věda věnovala studiu intertextuality mimořádnou pozornost, u nás k výraznějšímu prodiskutování některých pojmů a obecných otázek týkajících se mezitextovosti zatím nedošlo, ani překlady alespoň základních prací (G. Genette, *Palimpsestes*, J. Kristeva, *Le texte du roman*, R. Lachmannová, *Gedächtnis und Literatur*) zde nemáme zatím k dispozici.

Jednání opavské konference obsahovalo tři velmi nerovnoměrně obesané bloky. První z nich, Text a intertextualita, se měl věnovat především obecnějším otázkám, nakonec se ovšem ukázalo, že jediným skutečně teoretickým příspěvkem k věci byl referát T.Žilky. Ten důkladně vymezil a objasnil základní termíny jako pretext a posttext, upozornil na neshody v užívání pojmu intertext (terminologické odlišnosti nacházíme např. i mezi germánskou a slovanskou jazykovou oblastí) a nakonec demonstroval různý způsob práce s mezitextovými vazbami ve vypravěčských technikách modernistických a postmodernistických autorů. Dva příspěvky tohoto bloku - M. Horáková, *Literatura v barokní homiletice* a A. Satke, *Intertextuální vztahy v žánrech ústní slovesnosti* - byly cenné zejména tím, že upozornily na možnosti tvořivého využití teorie intertextuality v některých oblastech literární vědy. Především v oboru starší literatury se zdá velmi podnětná, vždyť podstatným znakem mnohých žánrů například středověkého písemnictví je všestranné využívání různých forem mezitextovosti (citace, aluze, adaptace, parafráze, parodie apod.).

Je potěšitelné, že se na program této konference znovu vrátilo i dílo Bezručovo, tentokrát bylo v rámci druhého bloku - Petr Bezruč v jiných dílech, jiná díla v Petru Bezručovi - chápáno jako zdroj trvalých „transtextových navazování“. Tvořivé uchopení bezručovské poetiky zejména v tvorbě V. Závady sledoval J. Svoboda, J. Skalička konstatoval skutečnost, že dílo slezské básnické legendy bylo častěji parafrázováno než parodováno, M. Zelinský připomněl navazování na „postdekadentní“ rysy Bezručova díla v textech nejmladší generace současné poezie. Za poněkud provokujícím názvem příspěvku V. Pfeffra Petr Bezruč spící, bojující se skrývala spíše teoretická meditace nad základními pojmy celého problému.

Jasně nejrozsáhlejší závěrečný blok s titulem Projevy intertextovosti v českých dílech 20. století ukázal na to, jak odlišně je možno o daném problému uvažovat, jak téma literatura v literatuře nabízí uplatnění velmi různorodých příspěvků. Celkově stály v centru pozornosti přednášejících i nejrozmanitější druhy a žánry literárního systému. Velká skupina referátů sledovala intertextové vazby v dílech meziválečné a zejména poválečné prózy - D. Moldanová v románech F. Křeliny, D. Vlašínová v prózách L. Fukse, T. Kubíček v románech M. Kundery aj. Vystoupení V. Novotného o J. Křesadlovi, poněkud záhadné personě současné české prózy, se omezilo spíše jen na rekapitulaci několika všeobecně známých rysů postmodernismu v literatuře. Příspěvek M. Mravcové, který se zaměřil na tematizaci autorské poetiky v próze, upozornil mimo jiné i na nedostatečnost termínu sebereflexivnost, jehož se užívá v souvislosti s některými „antiiluzivními“ prozaickými

texty. Referentka se též dotkla otázky využívání paraliterárních struktur v dílech meziválečné literatury. Pozornost na sebe upoutal P. Janoušek příspěvkem Román proti románu, který v mezitextových a hlavně mimotextových souvislostech hodnotil „literární soupeření“ románu L. Procházkové s poslední prací L. Vaculíka. Hovořil o něm jako o „sváru poetik“, v němž vítězí Vaculíkův text díky tematické a tvarové autenticitě, jež kontrastuje s vyspekulovaností a konvenčností Smolné knihy. Pozoruhodné výsledky přinesly tentokrát i referáty z minibloku o dětské literatuře, dva z nich - M. Šubrtová, Intertextovost v pohádkách M. Majerové a N. Siegllová, Dvakrát Gulliver - upozornily na problémy, které se vyskytují při adaptacích klasických děl světové literatury pro děti a mládež. Z rozličně pojatých příspěvků zabývajících se poezií zaujalo vystoupení P. Pešty o perziflázních a parodistických postupech textů J. Haussmanna.

Jak už byl naznačeno, průběh konference postupně odhaloval nesmírnou šíři a rozmanitost tématu. Některé příspěvky přesahovaly rámec jednání, protože zahrnuly do svého uvažování i okruh „pouhých“ vlivů a vzájemných příbuzností. Mnoha námětů, které téma „literatura v literatuře“ nabízí, nebylo využito (bez většího povšimnutí zůstala například otázka intertextových souvislostí mezi uměleckou a populární literaturou). Škoda též, že nedošlo k závěrečné diskusi, v níž by se projasnily některé základní - ale dosud rozdílně užívané - termíny. V každém případě znamenala opavská konference důležité vykročení do zatím skromně zmapovaného prostoru.

přetištěno z České literatury 1994, č. 6